

काळाच्या कसोटीवर यशस्वी
सिद्ध झालेला...
हजारो कॉन्स्टेबल्सची पीएसआय बनण्याची
स्वप्नपूर्ती करणारा...
के'सागर यांच्या अनुभवी व व्यासंगी
लेखणीतून साकारलेला संदर्भ...

विभागीय फौजदार पूर्व परीक्षा सामान्य अध्ययन

साध्या सोप्या भाषेतील मुद्देनिहाय चर्चा, आराखडे,
तक्ते, पॉइंट्स् आणि प्रत्यक्ष वस्तुनिष्ठ प्रश्न
यांतून साकारलेला २५००० (+) प्रश्नांची तयारी
करवून घेणारा संदर्भ...

१९८० ते अद्यापर्यंत

प्रदीर्घ दर्जेदार लेखन प्रपंच

व्ही. एस. क्षीरसागर तथा के'सागर. सतत अभ्यास अन् अव्याहत व्यासांग हे त्यांचे वैशिष्ट्य. १९८५ पासून आजपावेतोच्या ३६ वर्षांच्या प्रदीर्घ कालावधीत के'सागरीय प्रकाशनाच्या माध्यमातून महाराष्ट्र शासनातील (अन् केंद्र शासनातीलही!) हजारो कर्तवगार अधिकाऱ्यांच्या पिढ्यानुपिढ्या घडविणारं अन् आजच्या या काळातल्या येन् केन् प्रकारेन् प्रसिद्धीमागं धावणाऱ्या जगातलं एक आगळं-वेगळं अन् तितकंच अपवादात्मक व्यक्तिमत्त्व!

पुणे विद्यापीठाच्या एलएलबी परीक्षेत विशेष गुणवत्तेसह प्रथमवर्ग मिळविणाऱ्या या व्यक्तिमत्त्वाने लिहिलेल्या द्वितीय व तृतीय वर्ष एलएलबीच्या मिळून आठ विषयांवरील नोट्स् नव्वदच्या दशकात विद्यार्थीप्रिय ठरलेल्या. याच काळात ३ वर्षे त्यांनी एलएलबीच्या तिन्ही वर्षांचे क्लासेस यशस्वीरित्या चालविलेले.

सन १९८५ पासून आजपर्यंत त्यांनी के'सागर पब्लिकेशन्सच्या माध्यमातून स्वतंत्ररीत्या लिहिलेल्या ६० पुस्तकांच्या अन् त्यांनी सहलेखन वा संपादन-संस्करण केलेल्या पुस्तकांच्या एकूण आवृत्त्यांची संख्या ५,००० पर्यंत पोहोचलेली. अन् या कालावधीत तुमच्या-आमच्या हाती पोहोचलेल्या या ग्रंथांच्या प्रतींनी एक कोटीचा टप्पा ओलांडलेला!

राज्यातील काही विद्यापीठांनी त्यांची पुस्तके संदर्भ ग्रंथ म्हणून शिफारशीत केलेली. महाराष्ट्र राज्य पाठ्यपुस्तक निर्मिती व अभ्यासक्रम संशोधन मंडळानेही त्यांच्या काही पुस्तकांचा संदर्भ घेतलेला. महाराष्ट्र राज्याच्या शिक्षण विभागानेही त्यांनी लिहिलेली अनेक पुस्तके उत्तम पुस्तके म्हणून शिफारशीत केलेली.

उपजिल्हाधिकारी, पोलीस उपअधीक्षक, तहसीलदार, रेहेन्यू ऑफिसर, गटविकास अधिकारी, रेहेन्यू ऑफिसर सरकारी कामगार अधिकारी आदी पदांसाठी आयोगाकडून पात्र वा निवड. सरकारी कामगार अधिकारी, सहायक कामगार आयुक्त या पदांवर प्रत्यक्ष काम.

के'सागरीय बृहदपरिवार

लेटेस्ट
जनरल नॉलेज
८३वी आवृत्ती

पीएसआय
एसटीआय एएसओ
पूर्व परीक्षा
८५वी आवृत्ती

संपूर्ण पोलीस
कॉन्स्टेबल
९०वी आवृत्ती

संपूर्ण मराठी
४८वी आवृत्ती

संपूर्ण इंग्रजी
४३वी आवृत्ती

राज्यसेवा पूर्व
संपूर्ण तयारी
२७वी आवृत्ती

MPSC

विभागीय फौजदार पूर्व परीक्षा सामान्य अध्ययन संपूर्ण मार्गदर्शक

के'सागर || डॉ. अनिरुद्ध

MBBS, MS (Ortho)
Fellowship in Joint Replacement
Fellowship in Arthroscopy

अधिकांशाच्या
पिढ्यानुपिढ्या घडविणाच्या
लेखकांच्या व्यासंगी लेखनातून
साकारलेला संदर्भ

Published By
Sau. Shobhadevi Kshirsagar
K'Sagar Publications
'Suvarna Shilpa', 444/1 Shaniwar Peth,
Adjacent to Rajmachikar Flour Mill,
Near Dakshinabhimbukhi Maruti Temple,
Pune - 411 030

: 24450125, 24455435 Fax : 91-020-24453065

*Email : customer@ksagar.com,
sales@ksagar.com
website : www.ksagar.com*

© K'Sagar Publications, Pune : 2021
Thoroughly Revised Second Edition : 2022

The name K'Sagar is registered
under the trade marks Act, 1999

Printed at
Shiv Samartha Printers
Dhayari, Pune.

Typesetting
K'Sagar Publications, Pune

Cover Design
K'Sagar Publications, Pune

Price : 550/-

Our Firms

K'Sagar Book Centre

Appa Balwant Chowk,
Pune - 411 030.

(020) 24453065

9823121395 9545567862 / 63

K'Sagar's House of Books

Satya-ganesh Sankul,
(Saraswati Nivas) 122,
Budhwar Peth, Jogeshwari Mandir
Lane, Pune - 411 002.
(020) 24465650
9923810566

K'Sagar's House of Books

39/1, Durga Chambers,
Jogeshwari Mandir Lane,

Pune - 411 002

(020) 24483166
9923906500

8087722277

Due care has been taken to ensure that the information provided in this book is correct. However, the authors and the publishers bear no responsibility for any damage resulting from any inadvertent omission or inaccuracy in the book.

के'सागरीय...

महाराष्ट्र राज्याच्या पोलीस दलातील सहायक पोलीस उपनिरीक्षक, पोलीस हवालदार, पोलीस नाईक व पोलीस शिपाई या संवर्गातील कर्मचाऱ्यांमधून पोलीस उपनिरीक्षक पदावर नियुक्ती करण्यासाठी महाराष्ट्र लोकसेवा आयोगाकडून मर्यादित विभागीय परीक्षा घेण्यात येते. ही परीक्षा आयोगाकडे सोपविण्यात आल्यापासून गुणवान, होतकरू व अभ्यासू उमेदवारांना अधिक वाव मिळू लागला आहे. आयोगाकडून घेतली जाणारी आपली लेखी परीक्षा आता पूर्व परीक्षा व मुख्य परीक्षा अशा दोन टप्प्यांत होणार आहे.

पूर्व परीक्षेमध्ये आपणास 'इंग्रजी, मराठी व सामान्य अध्ययन' या १०० गुणांच्या पेपरचा सामना करावयाचा आहे. या १०० गुणांच्या पेपरमध्ये मराठी व इंग्रजीवर प्रत्येकी २५ गुणांचे २५ प्रश्न विचारले जाणार असून सामान्य अध्ययनावर ५० गुणांचे ५० प्रश्न विचारले जाणार आहेत.

मुख्य परीक्षेत आपणास 'विधी' विषयाचे दोन पेपर सोडवावयाचे आहेत. पोलीस खात्यातील कामाच्या दृष्टीने आवश्यक असलेल्या कायद्यांचा व कलमांचा 'विधी' विषयाच्या या दोन्ही पेपर्सचा अभ्यासक्रमात समावेश असून ज्यांचे झान अधिकाऱ्यास अनुत्यातही पोलीस अधिकाऱ्यास नव्हकीच हवे अशा भारतीय राज्यघटना व मानवी हक्क या दोन विषयांचाही अनुक्रमे विधी पेपर-१ व विधी पेपर-२ मध्ये समावेश केला गेला आहे. या अभ्यासक्रमानुसार प्रकाशनाने यापूर्वीच के'सागर लिखित विधी पेपर-१ व पेपर-२ एकत्रित परामर्श व घोगरे-काटकर लिखित विधी ही दोन पुस्तके यापूर्वीच प्रकाशित केली आहेत.

प्रस्तुतचे पुस्तक आपल्या पूर्व परीक्षेतील सामान्य अध्ययन या महत्त्वाच्या घटकावर आधारित आहे. पूर्व परीक्षेतील १०० गुणांच्या अन् १०० प्रश्नांच्या पेपरमध्ये या घटकाचा वाटा ५० टक्के म्हणजे ५० गुण व ५० प्रश्न इतका आहे. त्यावरून या घटकांचे महत्त्व आणि मूल्य ध्यानी यावे. एकूण अभ्यासविषय लक्षात घेऊन पुस्तकाची रचना— (१) आधुनिक भारताचा इतिहास (महाराष्ट्राच्या विशेष संदर्भासह) (२) महाराष्ट्रातील समाजसुधारक (३) भारताचा भूगोल (४) महाराष्ट्राचा भूगोल (५) भारतीय अर्थव्यवस्था (६) भारतीय राज्यघटना (७) जिल्हा प्रशासनासह राज्यप्रशासन (८) पंचायतराज अशा आठ प्रकरणांत केली आहे. पुस्तकाची रचना करताना अस्मादिकांचा ३५-४० वर्षांचा अनुभव व डॉ. अनिरुद्ध यांचा अभ्यास आणि तरुणाईशी जोडली असलेली नाळ यांचा समसमा संयोग झाला आहे. या प्रकरणांच्या माध्यमातून आपल्या अभ्यासक्रमाचा यथायोग्य परामर्श घेतला आहे.

ही परीक्षा आयोगासारख्या निःपक्षपाती व निःस्पृह यंत्रणेकडून घेतली जात असल्याने इतरांहून अधिक गुण मिळवून आपण आपली गुणवत्ता व पात्रता सिद्ध करणे आवश्यक आहे. त्यासाठी प्रत्येक विषयाचा सखोल व यथार्थ अभ्यास करणे गरजेचे आहे. हे लक्षात घेऊनच प्रस्तुतचे पुस्तक साकारले गेले आहे. आयोगाच्या स्पर्धात्मक परीक्षांच्या जगतातील के'सागरीय अनुभवच येथे आकारबद्ध झाला आहे; तो आपणास या पुस्तकाच्या पानापानांतून प्रतीत व्हावा, ही अपेक्षा! आपल्या निश्चित यशाबद्द शुभेच्छांसह!!

आपला,
क्वी. एस. क्षीरसागर
(K'Sagar)

अ नु क्र म णि का

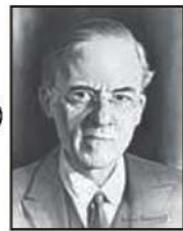
१ आधुनिक भारताचा इतिहास १३

(महाराष्ट्राच्या विशेष संदर्भासह)

- भारतात इंग्रजी सत्तेची स्थापना
- ईस्ट इंडिया कंपनीचे आर्थिक धोरण
- १८५७ चा उठाव
- सामाजिक व सांस्कृतिक जागृती
- राष्ट्रीय सभेचा स्वातंत्र्यलढ्यातील सहभाग
- सशस्त्र क्रांतिकारकांचे कार्य
- परदेशातील कार्य
- भारताची घटनात्मक प्रगती
- महत्त्वाचे गव्हर्नर जनरल आणि व्हाइसरॉय आणि ठळक घडामोडी
- स्वातंत्र्योत्तर भारताचा इतिहास
- पंडित जवाहरलाल नेहरू
- इंदिरा गांधी
- राजीव गांधी
- महत्त्वाचे कायदे/प्रस्ताव**
- रेस्युलेटिंग अॅक्ट (१७७३)
- पिट्स इंडिया अॅक्ट (१७८४)
- चार्टर अॅक्ट (१७९३)
- चार्टर अॅक्ट (१८१३)
- चार्टर अॅक्ट (१८३३)
- चार्टर अॅक्ट (१८५३)
- भारत सरकारचा कायदा (१८५८)
- इंडियन कौन्सिल्स अॅक्ट (१८६१)
- इंडियन कौन्सिल्स अॅक्ट (१८९२)
- इंडियन कौन्सिल्स अॅक्ट (१९०९)
- इंडियन कौन्सिल्स अॅक्ट (१९१९)
- नेहरू रिपोर्ट (१९२८)
- सायमन आयोगाचा अहवाल (१९३०)
- पुणे करार (२४-२५ सप्टेंबर, १९३२)
- भारत सरकार कायदा (१९३५)
- ऑगस्ट प्रस्ताव (१९४०)

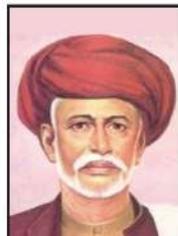

- क्रिप्स मिशन (१९४२)
- वेव्हेल योजना (१९४५)
- कॅबिनेट मिशन योजना (१९४६)
- भारतीय स्वातंत्र्याचा कायदा
- एकोणिसाव्या शतकातील सामाजिक-धार्मिक सुधारणा चळवळ
- भारतीय क्रांतिकारी संघटना
- स्वातंत्र्य चळवळीशी संबंधित प्रमुख क्रांतिकारी घटना
- हे लक्षात ठेवा!
- वस्तुनिष्ठ प्रश्न
- स्पष्टीकरणे

२ महाराष्ट्रातील समाजसुधारक ५९

- महात्मा जोतीबा फुले (१८२७-१८९०)
- हे लक्षात ठेवा!
- गो. ग. आगरकर (१८५६-१८९५)
- हे लक्षात ठेवा!
- महर्षी धोंडो केशव कर्वे (१८५८-१९६२)
- राजर्षी शाहू महाराज (१८७४-१९२२)
- हे लक्षात ठेवा!
- कर्मवीर भाऊराव पाटील (१८८७-१९५९)
- डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर (१८९१-१९५६)
- हे लक्षात ठेवा!
- हे लक्षात ठेवा!
- वस्तुनिष्ठ प्रश्न

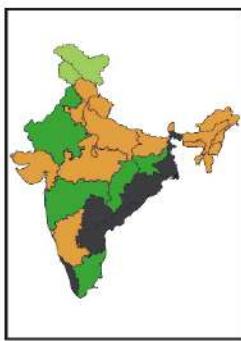

३ भारताचा भूगोल १२०

- प्रास्ताविक
- राज्यांची संक्षिप्त माहिती
- राज्ये : लोकसंख्येच्या उतरत्या क्रमाने

- भारत— प्राकृतिक रचना
- हिमालयीन पर्वत-प्रदेश
- हिमालयाच्या उपरांगा
- बराडीने पाडलेले विभाग
- हिमालयातील महत्वाच्या खिंडी
- भारतातील सर्वोच्च शिखरे
- गंगा, सिंधू व ब्रह्मपुत्र खोऱ्यांचा मैदानी प्रदेश
- द्वीपकल्पीय पठारी प्रदेश
- किनारपट्टीचा प्रदेश
- भारत— भू-स्तररचना
- भारत— मृदा
- भारत— नदीप्रणाली
- हिमालयीन नद्या
- द्वीपकल्पीय नद्या
- पूर्ववाहिनी नद्या
- पश्चिमवाहिनी नद्या
- भारतातील नद्या
- भारत— वने
- या नोंदी घ्या!
- भारतातील राष्ट्रीय उद्याने
- भारतातील अभयारण्ये
- भारतातील व्याघ्र प्रकल्प
- भारतातील जल व विद्युत प्रकल्प
- औषिंग विद्युत प्रकल्प
- भारतातील कृषि-उत्पादने
- भारतातील खनिजे
- उद्योगधंडे व प्रमुख शहरे
- लघुउद्योग व प्रसिद्ध ठिकाणे
- हे लक्षात ठेवा!
- वस्तुनिष्ठ प्रश्न
- स्पष्टीकरणे

भू-स्तररचना

प्राकृतिक रचना

मृदा

हवामान

पर्जन्य

राज्यातील वने

वनांचे प्रकार

वन उत्पादने

दृष्टिक्षेपात महाराष्ट्र

सीमेवरील राज्ये

प्रशासकीय विभाग

राज्यातील जिल्हे

स्थानिक स्वराज्य संस्था

राज्यातील शहरे

लोकसंख्या

स्त्री-पुरुष प्रमाण

बालकांचे प्रमाण

शहरी व ग्रामीण

लोकसंख्या

जन्म-पृथ्युदर

लोकसंख्येची घनता

साक्षरता : २०११

अनुसूचित जाती-जमार्तीची लोकसंख्या

शिक्षण : २०१९-२०

शेती : २०१९-२०

वन सर्वेक्षण : २०१९

उत्पन्न : २०१९-२०

आरोग्य सुविधा (३१ डिसेंबर, २०२०)

सहकारी संस्था : १ एप्रिल, २०२०

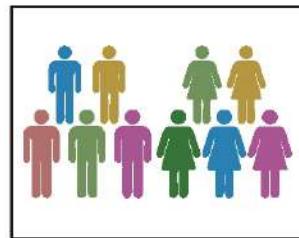
रस्त्यांची लांबी : मार्च, २०२०

राज्यातून जाणारे राष्ट्रीय महामार्ग

लोहमार्ग : ३१ मार्च, २०२०

राज्यातून जाणारे लोहमार्ग

महाराष्ट्रातील प्रमुख विमानतळ

- राज्यातील नद्या
- प्रमुख नद्या व त्यांची उगमस्थाने
- नद्यांच्या काठांवरील स्थळे
- नद्या व प्रमुख धरणे
- नद्या व त्यांच्या उपनद्या
- कृषी उत्पन्न व उत्पादक प्रदेश
- फळे व संबंधित स्थळे
- कृषी उत्पन्न व प्रमुख जाती
- राज्यातील जलविद्युत प्रकल्प
- राज्यातील औषिक विद्युत प्रकल्प
- आंतरराज्यीय प्रकल्प
- अणुविद्युत प्रकल्प
- औद्योगिक विकासाशी संबंधित संस्था
- उद्योगधंडे व संबंधित स्थळे
- राज्यातील लघुउद्योग
- खनिजे व प्रमुख उत्पादक क्षेत्रे
- थंड हवेची ठिकाणे
- सागरतट
- राज्यातील किल्ले
- अष्टविनायक स्थाने
- गुंफा मंदिरे
- ज्योतिलिंगांची स्थाने
- राज्यातील वने
- अभ्यारण्ये
- राष्ट्रीय उद्याने
- राज्यातील शिखरे
- प्रमुख घाट
- राज्य विद्यापीठे
- राज्यातील संस्थात्मक उपक्रम
- महाराष्ट्रातील प्रमुख शहरे
- हे लक्षात ठेवा!
- वस्तुनिष्ठ प्रश्न
- स्पष्टीकरणे

- भारतीय अर्थव्यवस्थेचे स्वरूप
- भारतीय अर्थव्यवस्थेची वैशिष्ट्ये

- नित्य स्थिती
- मानव विकास निर्देशांक व भारताचे स्थान
- न्यूनविकसित अर्थव्यवस्था
- भारताची लोकसंख्या
- भारत : साक्षरता
- अनुसूचित जाति-जमाती
- लोकसंख्याविषयक धोरण
- लोकसंख्याविषयक धोरण
- भारतातील दारिद्र्य
- नियोजन आयोगाचे अंदाज

- भारतातील बेरोजगारी
- रोजगारनिर्मितीचे शासकीय प्रयत्न
- भारताचा विदेशी व्यापार
- परकीय कर्जाचा वाढता बोजा
- औद्योगिक धोरण, १९९१
- मक्तेदारी आणि व्यापार प्रतिबंधक अधिनियम, १९६९
- स्पर्धा कायदा, २००२
- आर्थिक धोरण, १९९१
- सार्वजनिक क्षेत्रासाठी आरक्षित असलेले उद्योग
- नवरत्न, मिनीरत्न, महारत्न
- राष्ट्रीय वस्तू उत्पादन धोरण - २०११
- काही महत्वाच्या योजना / कार्यक्रम
- योजनांसंदर्भात महत्वाच्या नोंदी
- योजना/कार्यक्रम व उद्देश/वैशिष्ट्ये
- महत्वाच्या संस्था व स्थापना वर्षे

महत्वाच्या नोंदी

- महत्वाच्या समित्या व विषय
- केंद्रीय अर्थसंकल्प २०२१-२२

ठळक वैशिष्ट्ये

- हे लक्षात ठेवा!
- राष्ट्रीय लेखा मापनाची नवी पद्धत
- वस्तुनिष्ठ प्रश्न
- स्पष्टीकरणे

प्रास्ताविक

- घटना निर्मिती
- राष्ट्रसन्मान कार्ये
- भारतीय घटनेचा सरनामा
- भारतीय घटनेची वैशिष्ट्ये
- महत्वाची प्रकरणे व परिशिष्टे
- मूलभूत हक्क
- मूलभूत कर्तव्ये
- मूलभूत कर्तव्ये—मूल्यमापन
- मार्गदर्शक तत्वे
- भारतीय संघराज्य**
- कार्यकारी मंडळ
- राष्ट्रपती
- राष्ट्रपतीचे अधिकार
- घटनात्मक संरक्षण
- राष्ट्रपती व मंत्रिमंडळ
- उपराष्ट्रपती
- पंतप्रधान व त्याचे मंत्रिमंडळ
- विधिमंडळ किंवा संसद**
- लोकसभा
- राज्यसभा
- भारताची न्यायसंस्था**
- सर्वोच्च न्यायालय
- उच्च न्यायालये
- घटक राज्यांचे शासन**
- विधानसभा
- विधानपरिषद
- अन्य महत्वाच्या बाबी**
- भारताचा महान्यायवादी
- भारताचे सरहिशेबतपासनीस
- कंट्रोलर जनरल ऑफ अकाऊंट्स
- काही महत्वाच्या घटनादुरुस्त्या
- महत्वाच्या नोंदी
- काही महत्वाची पदे व विहित वय
- हे लक्षात ठेवा!
- वस्तुनिष्ठ प्रश्न

राज्यव्यवस्थापन

- भारत हा राज्यांचा संघ
- घटक राज्यांची शासनव्यवस्था
- राज्यपाल
- राज्यपालाचे कार्यकारी अधिकार
- राज्यपालाचे कायदेविषयक अधिकार
- राज्यपालाचे आर्थिक अधिकार
- राज्यपालाचे न्यायविषयक अधिकार
- राज्यपालाचे इतर अधिकार
- राज्यपालाचे स्थान
- मुख्यमंत्री
- मंत्रिमंडळ
- राज्य सचिवालय
- सचिवालयाची कार्ये
- सचिवालयाची रचना
- मुख्य सचिव
- कार्यकारी विभाग
- जिल्हा—प्रशासन**
- जिल्हा : प्रशासनाचा महत्वपूर्ण घटक
- जिल्हाचे उपविभाग
- जिल्हाधिकारी
- जिल्हाधिकाऱ्याची महत्वपूर्ण कार्ये
- तहसीलदार
- पोलीस पाटील
- कोतवाल
- तलाठी
- हे लक्षात ठेवा
- वस्तुनिष्ठ प्रश्न
- स्पष्टीकरणे

स्थानिक शासन

- स्वातंत्र्योत्तर काळातील विकास
- महाराष्ट्रातील पंचायत राज्य

- पंचायत राज्यातील शिखर संस्था
- जिल्हा परिषदेची रचना
- अध्यक्ष व उपाध्यक्ष
- मुख्य कार्यकारी अधिकारी
- जिल्हा परिषदेचे अधिकार व कार्ये
- जिल्हा परिषदेच्या विषय समित्या
- विषय समित्या— महत्वाचे मुद्दे
- परिषदेच्या सभा
- अंदाजपत्रक

पंचायत समिती

- विकास गट स्तरावरील संस्था
- पंचायत समितीची रचना
- सभापती व उपसभापती
- सरपंच समिती
- गटविकास अधिकारी
- पंचायत समितीचे अधिकार व कार्ये
- पंचायत समितीचे अंदाजपत्रक
- पंचायत समितीचे विसर्जन

ग्रामपंचायत

- पंचायत राज्याची पायाभूत संस्था
- ग्रामपंचायतीची रचना
- ग्रामनिधी
- शासकीय अनुदान
- सरपंच व उपसरपंच
- ग्रामसभा
- ग्रामपंचायत सचिव
- ग्रामपंचायतीचे अधिकार व कार्ये
- ग्रामसूचीतील महत्वाचे विषय
- अंदाजपत्रक, हिशेबतपासणी
- राज्यस्तरीय मूल्यमापन समित्या
- केंद्रस्तरीय मूल्यमापन समित्या
- आहतरावी घटनादुरुस्ती
- पंचायतराज्याशी संबंधित राज्यघटनेतील तरतुदी
- लक्षात ठेवा
- वस्तुनिष्ठ प्रश्न

चीन

- चीनविषयीची प्राथमिक माहिती
- भारत-चीन संबंध : ठळक वैशिष्ट्ये आणि घडामोडी रशियन फेडरेशन
- रशियन फेडरेशन विषयीची प्राथमिक माहिती
- भारत-रशिया संबंध : ठळक वैशिष्ट्ये आणि घडामोडी

पाकिस्तान

- पाकिस्तानविषयीची प्राथमिक माहिती
- भारत-पाकिस्तान संबंध : ठळक वैशिष्ट्ये आणि घडामोडी

बांगलादेश

- बांगलादेशविषयी प्राथमिक माहिती
- भारत-बांगलादेश संबंध : ठळक वैशिष्ट्ये आणि घडामोडी

श्रीलंका

- श्रीलंकेविषयी प्राथमिक माहिती
- भारत-श्रीलंका संबंध : ठळक वैशिष्ट्ये आणि घडामोडी

नेपाळ

- नेपाळविषयीची प्राथमिक माहिती
- भारत-नेपाळ संबंध : ठळक वैशिष्ट्ये आणि घडामोडी

भूतान

- भूतानविषयीची प्राथमिक माहिती
- भारत-भूतान संबंध : ठळक वैशिष्ट्ये आणि घडामोडी
- मालदीवविषयीची प्राथमिक माहिती
- भारत-मालदीव संबंध : ठळक वैशिष्ट्ये आणि घडामोडी

अफगाणिस्तान

- ❖ अफगाणिस्तानविषयीची प्राथमिक माहिती
- ❖ भारत-अफगाणिस्तान संबंध : ठळक वैशिष्ट्ये आणि घडामोडी

म्यानमार

- ❖ म्यानमारविषयीची प्राथमिक माहिती
- ❖ भारत-म्यानमार संबंध : ठळक वैशिष्ट्ये आणि घडामोडी

दक्षिण आशियाई क्षेत्रीय सहकार्य संघटना (सार्क)

- ❖ सार्कच्या स्थापनेची पाश्वभूमी
- ❖ संकल्पना साकारली
- ❖ सार्कविषयीची प्राथमिक माहिती

आग्नेय आशियाई राष्ट्रांची संघटना (आसियान)

- ❖ महत्वाची क्षेत्रीय संघटना
- ❖ 'आसियान'ची स्थापना
- ❖ आसियान व भारत
- ❖ हे लक्षात ठेवा!
- ❖ वस्तुनिष्ठ प्रश्न

१० चालू घडामोडी

५१२

- ❖ 'कोविड-१९' एक अकलिप्त संकट
- ❖ दादरा आणि नगर-हवेली व दमण आणि दीव (संघराज्य प्रदेशांचे विलीनीकरण) अधिनियम, २०१९
- ❖ नागरिकत्व (सुधारणा) अधिनियम, २०१९
- ❖ मुस्लीम महिला (वैवाहिक हक्कांचे संरक्षण) अधिनियम, २०१९
- ❖ सार्वत्रिक निवडणुका-२०१९
- ❖ विधानसभा निवडणुका-२०१९
- ❖ कोविड-१९ वरील लसी
- ❖ जम्मू आणि काश्मीर पुनर्रचना अधिनियम, २०१९
- ❖ राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरण-२०२०

- ❖ जागतिक शांतता निर्देशांक-२०२१

- ❖ उद्योगसुलभता निर्देशांक-२०२०

- ❖ जागतिक भूक निर्देशांक-२०२०

- ❖ स्वच्छ सर्वेक्षण-२०२०

- ❖ मेजर ध्यानचंद खेलरत्न पुरस्कार

- ❖ ६६ वे फिल्मफेअर पुरस्कार-२०२१

- ❖ मॅन बुकर आंतरराष्ट्रीय पुरस्कार

- ❖ ९३ वे ऑस्कर पुरस्कार-२०२१

- ❖ आयसीसीचे दशकातील सर्वोत्कृष्ट पुरस्कार २०२०

- ❖ इंदिरा गांधी आंतरराष्ट्रीय शांतता पुरस्कार

- ❖ टोकियो ऑलिम्पिक
आणि भारत-२०२१

- ❖ भारतरत्न व पद्म

- ❖ पुरस्कार-२०२१

- ❖ पद्म पुरस्कार

- ❖ काही महत्वाचे पुरस्कार

- ❖ ६७ वे राष्ट्रीय चित्रपट पुरस्कार-२०१९

- ❖ नोबेल पारितोषिके-२०२०

- ❖ बारावी विश्वचषक क्रिकेट स्पर्धा-२०१९

- ❖ महाराष्ट्रभूषण पुरस्कार

- ❖ ग्रॅंडस्लॅम खुल्या टेनिस स्पर्धा

- ❖ ५६ वे महाराष्ट्र राज्य मराठी चित्रपट
पुरस्कार-२०१९

- ❖ काही देश व त्यांचे प्रमुख

- ❖ काही आंतरराष्ट्रीय उच्चपदस्थ

- ❖ भारत - उच्चपदस्थ

- ❖ केंद्रीय मंत्रिमंडळ

- ❖ वरिष्ठ सेनाधिकारी

- ❖ काही महत्वाचे उच्चपदस्थ

- ❖ राज्यांचे राज्यपाल

- ❖ संघराज्य प्रदेशांचे नायब राज्यपाल/प्रशासक

- ❖ राज्यांचे मुख्यमंत्री

- ❖ संघराज्य प्रदेशांचे मुख्यमंत्री

- ❖ महाराष्ट्राचे मंत्रिमंडळ

- ❖ राज्याच्या विधिमंडळातील अध्यक्ष व
विरोधी पक्षनेते

- ❖ महाराष्ट्रातील उच्चपदस्थ

- ❖ हे लक्षात ठेवा!

१८१. 'अ' हा 'ब' च्या शेतातील पिकांची नासाडी करण्याच्या उद्देशाने आपली गुरे 'ब' च्या शेतात सोडतो. येथे 'अ' ने केलेल्या गुन्ह्याचे वर्णन काय करता येईल?

- (अ) ठकबाजी
- (ब) आगळीक किंवा अपक्रिया
- (क) अन्यायाचे नुकसान
- (ड) यापेक्षा वेगळे उत्तर

१८२. नवरा किंवा बायको जिवंत असताना पुनर्विवाह वा दुसरा विवाह करणे भारतीय दंड संहितेच्या कलम .... अन्वये अपराध आहे.

- (अ) ४९३ (ब) ४९४
- (क) ४९५ (ड) ४९६

१८३. दुसरा विवाह केल्याच्या अपराधाची दखल घेतली जाण्यासाठी असा अपराध घडल्याची फिर्याद .... यांनी देणे अगत्याचे असते; त्याशिवाय या अपराधाची दखल घेता येत नाही.

- (अ) सामाजिक कार्यकर्ता
- (ब) संबंधित पोलीस ठाण्याचा प्रमुख
- (क) पहिली पत्ती वा पहिला पती
- (ड) विशेष कार्यकारी अधिकारी

१८४. भारतीय दंड संहितेतील तरतुदी लक्षात घेता खालीलपैकी कोणत्या परिस्थितीत द्वितीय विवाह हा अपराध ठरणार नाही?

- (१) पहिला विवाह कायद्याने रद्दबातल ठरविला असल्यास
- (२) पहिला जोडीदार जिवंत आहे किंवा नाही याची ७ वर्षेकाही खबरबात नसल्यास
- (अ) फक्त १ (ब) फक्त २
- (क) १ व २ दोन्ही (ड) ना १ ना २

१८५. भारतीय दंड संहितेतील कलम २९८ अन्वये एखाद्या व्यक्तीला त्याच्या धार्मिक भावना दुखवण्याकरिता काही अपशब्द वापरणे अगर काही वस्तू दाखविणे किंवा हावभाव करणे हा व्यक्तिगत गुन्हा असून त्याकरिता .... पर्यंत कैद अगर दंड अगर दोन्ही शिक्षा होऊ शकतात.

- (अ) सहा महिने (ब) दोन वर्षे
- (क) एक वर्ष (ड) तीन महिने

१८६. विधीग्राह्य वैवाहिक जीवनाच्या कोणत्या काळात एखाद्या बालाचा जन्म झाल्यास ते अपत्य औरस आहे हे सिद्ध होईल?

- (अ) विवाहाच्या विच्छेदनानंतर २७० दिवसांत
- (ब) विवाहाच्या विच्छेदनानंतर २८० दिवसांत

(क) विवाहाच्या विच्छेदनानंतर ३६५ दिवसांत

(ड) विवाहाच्या विच्छेदनानंतर ३६५ दिवसानंतर

१८८. जिचा मृत्यू घडून आला ती व्यक्ती .... बयावरील असून तिने स्वतःच्या संमतीने मृत्यू पत्करला असेल किंवा मृत्यूचा धोका पत्करला असेल तर, सदोष मनुष्यवध हा खून होत नाही.

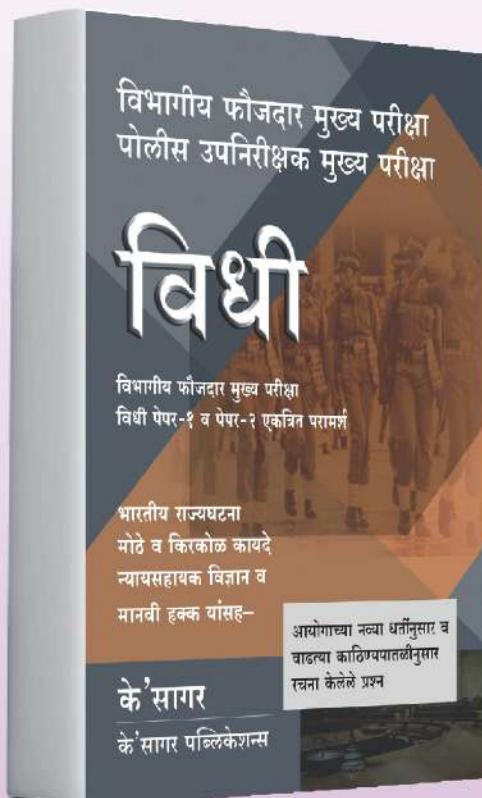
- (अ) सात वर्षे (ब) बारा वर्षे

- (क) सोला वर्षे (ड) अठरा वर्षे

उत्तरे :

१८१.(ब) १८२.(ब) १८३.(क) १८५.(क)

१८६.(क) १८७.(ब) १८८.(ड)

लेखक—के'सागर (व्ही. एस. क्षीरसागर).

- उपजिल्हाधिकारी, पोलीस उपअधीक्षक, गटविकास अधिकारी आदी पदांसाठी आयोगाकडून पात्र वा निवड
- पुणे विद्यापीठाच्या एलएल बी परीक्षेत विशेष गुणवत्तेसह प्रथम वर्ग
- नव्यदव्या दशकात एलएल बीच्या आठ विषयांवरील नोट्स विद्यार्थीप्रिय
- तीन वर्षे एलएल बीच्या तिन्ही वर्षांचे कलासेस